

Sygn. akt IV KO 112/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 26 listopada 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Wiesław Kozielowicz (przewodniczący)

SSN Małgorzata Gierszon (sprawozdawca)

SSN Piotr Mirek

Protokolant Małgorzata Gierczak

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w dniu 26 listopada 2019 r.,
sprawy **z wniosku pełnomocnika I.K.-G.**,
o wznowienie postępowania karnego zakończonego prawomocnym wyrokiem
Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 4 marca 2010 r., sygn. akt II AKa (...),
którym utrzymano w mocy wyrok Sądu Okręgowego w R.
z dnia 17 listopada 2009 r., sygn. akt II Ko (...),

**1. na podstawie art. 540 § 2 k.p.k. wznowia postępowanie
zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z
dnia 4 marca 2010 r., sygn. akt II AKa (...), którym utrzymano w
mocy wyrok Sądu Okręgowego w R. z dnia 17 listopada 2009 r., II
Ko (...);**

**2. uchyla wyrok Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 4 marca
2010 r., sygn. akt II AKa (...), oraz utrzymany tym wyrokiem w
mocy wyrok Sądu Okręgowego w R. z dnia 17 listopada 2009 r.,**

sygn. akt II Ko (...) i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w R.;

3. zarządza zwrot wnioskodawczyni opłatę od wniosku w kwocie 150 zł;

4. obciąża Skarb Państwa kosztami postępowania wznowieniowego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 17 maja 1993 r., sygn. akt Żo (...), (...) Sąd Okręgowy w W. zasądził od Skarbu Państwa na rzecz I.K.-G kwotę 30.000.000 zł (sprzed denominacji) tytułem odszkodowania za poniesioną szkodę w wyniku niesłusznego skazania wyrokiem Sądu (...) Okręgu Wojskowego z dnia 4 marca 1982 r., sygn. akt SoW (...) na karę 3 lat pozbawienia wolności i odbycia z tej kary 16 miesięcy pozbawienia wolności oraz kwotę 25.000.000 zł (sprzed denominacji) tytułem zadośćuczynienia za wynikłą z tego tytułu krzywdę. Sąd Najwyższy postanowieniem z dnia 27 sierpnia 1993 r., sygn. akt Wz [...], zmienił postanowienie (...) Sądu Okręgowego w W. i zasądził od Skarbu Państwa na rzecz I.K.-G. 34.000.000 zł tytułem odszkodowania, a w pozostałym zakresie postanowienie to utrzymał w mocy.

W dniu 20 maja 2008 r. pełnomocnik wnioskodawczyni I.K.-G. wniósł na podstawie art. 8 ust. 1a i ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego wraz ze zmianami wynikającymi z ustawy z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U. nr 1991, poz. 1372 z 2007), zwanej dalej ustawą rehabilitacyjną, o zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczyni kwoty 25.000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie wyrokiem Sądu (...) Okręgu Wojskowego w W. z dnia 4 marca 1982 r., sygn. akt SoW (...).

Wyrokiem z dnia 17 listopada 2009 r., w sprawie II Ko (...), Sąd Okręgowy w R. oddalił wniosek I.K.-G o zasądzenie od Skarbu Państwa odszkodowania i zadośćuczynienia na podstawie art. 8 ust. 1, 1a i 4 oraz art. 13 ustawy z dnia 23

lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego.

Wyrok ten został w całości zaskarżony apelacją pełnomocnika wnioskodawczynie, który zarzucił mu naruszenie art. 8 ust. 1 i 4 oraz art. 13 ustawy rehabilitacyjnej, a nadto błąd w ustaleniach faktycznych poprzez błędne uznanie, że wnioskodawczynie poniosła szkodę w wysokości zasądzonej, podczas gdy faktyczna szkoda poniesiona przez nią znacznie przekracza kwotę 25.000 zł, która mocą ustawy stanowi górną granicę żądania. Skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczynie kwoty 25.000 zł tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia za niesłuszne skazanie oraz zasądzenie na rzecz wnioskodawcy kosztów zastępstwa adwokackiego.

Wyrokiem z dnia 4 marca 2010 r. Sąd Apelacyjny w (...), w sprawie II AKa (...), utrzymał w mocy zaskarżony wyrok i uznał apelację za oczywiście bezzasadną. Kosztami postępowania obciążył Skarb Państwa.

W dniu 5 września 2009 r. pełnomocnik wnioskodawczynie I.K.-G. na podstawie art. 540 § 2 k.p.k., art. 547 § 2 k.p.k. w zw. z art. 8 ust. 1 ustawy rehabilitacyjnej wniósł o:

1. wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 4 marca 2010 r., sygn. akt II AKa (...), utrzymującym w mocy wyrok Sądu Okręgowego w R. z dnia 17 listopada 2009 r., II KO (...),
2. uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 4 marca 2010 r., II AKa (...) oraz wyroku Sądu Okręgowego w R. z dnia 17 listopada 2009 r., II KO (...),
3. przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w R.,
4. przeprowadzenie dowodu z przesłuchania wnioskodawczynie oraz zeznań wskazanych świadków celem ustalenia, iż rozmiar doznanej krzywdy oraz poniesionej szkody w związku z niesłusznym pozbawieniem wolności w wymiarze 16 miesięcy (484 dni) w Areszcie Śledczym w N., Zakładzie Karnym w R. oraz Zakładzie Karnym w K., na skutek działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego przekraczał w rzeczywistości przewidzianą w ustawie górną granicę żądania 25.000 zł;
5. przeprowadzenie dowodu z dokumentów, załączonych do wniosku, celem ustalenia rzeczywistego rozmiaru doznanej krzywdy, wynikłej z niesłusznego

pozbawienia wolności w wymiarze 16 miesięcy w Areszcie Śledczym w N., Zakładzie Karnym w R. oraz w Zakładzie Karnym w K., na skutek działalności na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego,

6. przeprowadzenie dowodu z akt sprawy Sądu Okręgowego w R., II Wydział Karny, sygn. akt II Ko (...), dla wykazania, iż przy rozstrzyganiu wniosku I.G. zastosowanie znalazł art. 8 ust. 1a ustawy lutowej oraz ustalenia, iż dla wnioskodawczynie żądana wówczas kwota miała charakter jedynie symboliczny i stała w jaskrawej sprzeczności do wagi krzywd i cierpień, a także poniesiona szkoda i krzywda przekraczała w rzeczywistości przewidzianą w ustawie górną granicę żądania 25.000 zł.,
7. zasądzenie od Skarbu Państwa na rzecz wnioskodawczynie poniesionych przez nią kosztów sądowych, w tym opłaty od wniosku oraz kosztów zastępstwa adwokackiego wedle norm przepisanych.

W odpowiedzi na wniosek Prokurator Prokuratury Krajowej wniosek o wznowienie postępowania sądowego w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia na rzecz I.K.-., uchylenie zapadłych w sprawie wyroków i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w R..

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Wniosek jest zasadny.

Jako podstawę wniosku o wznowienie postępowania pełnomocnik wnioskodawczynie wskazał (obok art. 8 ust. 1 ustawy z 23 lutego 1991 r.) wyłącznie art. 540 § 2 k.p.k., z którego wynika, że postępowanie wznowia się na korzyść strony, jeśli Trybunał Konstytucyjny orzekł m.in. o niezgodności z Konstytucją przepisu prawnego, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Wyrokiem z dnia 1 marca 2011 r., P 21/09, Trybunał Konstytucyjny stwierdził niezgodność art. 8 ust. 1a ustawy rehabilitacyjnej z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 2 oraz z art. 41 ust. 5 w związku z art. 77 ust. 1 i art. 31 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2011.53.277). Przepis ten ograniczał wysokość dopuszczalnego odszkodowania i zadośćuczynienia do kwoty łącznie 25.000 zł. i obowiązywał od dnia 18 listopada 2007 r. wraz z wejściem w życie ustawy nowelizującej ustawę rehabilitacyjną z dnia 19 września 2007 r. (Dz.U. z 2007 r. Nr 191, poz. 1372). Autor przedmiotowego wniosku jako podstawę swoich żądań

nie wskazał innych przepisów regulujących postępowanie wznowieniowe, w szczególności w zakresie (jedynie) dopuszczalnych podstaw wznowienia postępowania. Ta uwaga ma pierwszorzędne znaczenie, albowiem Sąd Najwyższy (podobnie jak i inny właściwy sąd wznowieniowy) przy wniosku strony o wznowienie postępowania jest uprawniony tylko do rozpatrzenia zasadności zgłaszanej w nim (wskazywanej przez skarżącego) podstawy wznowienia postępowania. Sam nie może tej podstawy doszukiwać się i uwzględniać z urzędu. Może wprowadzić wznowienie postępowania z urzędu, ale tylko w razie ujawnienia się jednego z uchybień wymienionych w art. 439 § 1 k.p.k., przy czym wznowienie postępowania jedynie z powodów określonych w pkt 9 – 11 może nastąpić tylko na korzyść oskarżonego (art. 542 § 3 k.p.k.). Przy czym nie ulega wątpliwości, że okoliczności opisane w uzasadnieniu przedmiotowego wniosku nie stanowią żadnego z określonych w art. 439 k.p.k. uchybień.

W tej sytuacji stwierdzenie zasadności wniosku pełnomocnika I.K.-G. o wznowienie postępowania w sprawie II Ko (...) Sądu Okręgowego w R. zależy od ustalenia tego, czy art. 8 ust. 1a ustawy rehabilitacyjnej stanowił podstawę oddalenia wniosku pełnomocnika I.K.-G. przez ten Sąd w wyroku z dnia 17 listopada 2009 r. Przepis ten wskazany został przez wnioskodawcę we wniosku z dnia 19 maja 2008 r. (por. k. 3 akt II Ko (...)), który domagał się na jego podstawie, jak również na podstawie art. 8 ust. 4 tej ustawy, zasądzenia na rzecz mocodawczyni odszkodowania i zadośćuczynienia w wysokości 25.000 zł. Dodać należy, że miało być to odszkodowanie i zadośćuczynienie ponad zasądzoną wcześniej kwotę 34.000 zł tytułem odszkodowania i 25.000 zł tytułem zadośćuczynienia. Skarżący wskazał we wniosku art. 8 ust. 1a ustawy rehabilitacyjnej uzasadniając w ten sposób ograniczenie swoich żądań do kwoty 25.000 zł.

Oddalając przywołanym wyrokiem ten wniosek Sąd Okręgowy w R. najpierw szeroko podkreślił, że żądanie oparte o względy słuszności ma charakter szczególny, gdyż jego uwzględnienie prowadzi do złamania zasady *res iudicata*. Sąd dokonał kontroli zasądzonych wcześniej kwot z perspektywy okresu pozbawienia wolności i utraty zarobków odpowiadających aktualnym w chwili orzekania przez sądy zarobkom, a zadośćuczynienia z perspektywy rozmiaru

odbytej przez I.K.-G. kary, doznanych przez nią cierpień fizycznych i moralnych z tym związanych, a także wewnętrzną sprawiedliwością zapadłych dotąd orzeczeń. W związku z tym, że ocena dokonana przez Sady orzekające w przedmiocie odszkodowania i zadośćuczynienia nie zawierała luk i stanowiła rezultat kompleksowej oceny przesłanek zasądzenia odszkodowania i zadośćuczynienia, a w złożonym wniosku nie zostały wskazane żadne okoliczności, z których miałyby wynikać, że I.K.-G. nie uzyskała tego, co jej się słuszenie należało, Sąd oddalił wniosek.

Sąd zauważył też, że utrata pracy przez wnioskodawczynię nie wynikała z jej skazania, ale z faktu, że dekret o stanie wojennym zawieszał działalność związkową. Na tej podstawie pracę utracili także inni etatowi pracownicy związku. Także trudności w poszukiwaniu nowej pracy wynikały nie z wydanego wobec niej wyroku skazanego, ale z jej działalności związkowej. Nadto Sąd najpierw stwierdził, że „wnioskodawczyni i jej pełnomocnik nie wykazali, aby pominięte zostały jakieś inne przesłanki, które uzasadniałyby zasądzenie na rzecz wnioskodawczyni uzupełniającego odszkodowania czy zadośćuczynienia” (k. 53 ww. akt), po czym jednak następnie - co jest kwestią zasadniczą dla rozpoznania niniejszego wniosku o wznowienie - skonstatował, że „biorąc pod uwagę, że wnioskodawczyni na czas przyznania jej odszkodowania i zadośćuczynienia w 1993 r., otrzymała równowartość 13,76 miesięcznych wynagrodzeń, a zatem więcej niż dziś ustawa przewiduje do zasądzenia, względy słuszności nie przemawiają za zasądzeniem na jej rzecz odszkodowania dodatkowego przewidzianego w art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r.” (k. 54 ww. akt sprawy). Równocześnie bezsporne jest i to, że w podstawie prawnej swojego rozstrzygnięcia Sąd przywołał m.in. przepis art.8 ust. 1a tejże ustawy, tj. przepis co do którego Trybunał Konstytucyjny – wskazanym powyżej wyrokiem – uznał jego niekonstytucyjność.

Z powyższego wynika, że Sąd Okręgowy w R. w sposób niejednoznaczny, a wręcz wewnętrznie niespójny, przedstawił w uzasadnieniu swojego orzeczenia powody dla których nie znalazł podstaw do zasądzenia na rzecz I.K.-G. dodatkowego odszkodowania i zadośćuczynienia w oparciu o względy słuszności. Obok braku przesłanek uzasadniających zasądzenia na rzecz wnioskodawczyni

uzupełniającego odszkodowania i zadośćuczynienia, wprost powołał się także na wynikające z art. 8 ust. 1a ustawy rehabilitacyjnej ograniczenie. W tej sytuacji i przy stwierdzeniu – co istotne – że także ten przepis Sąd ten wskazał jako podstawę swojego wyroku oraz przy kategoriycznym i jednoznacznym w swoim brzmieniu, przepisie art. 540 § 2 k.p.k. i spełnieniu *in concreto* wskazanych w nim warunków – należało wznowić postępowanie w sprawie wnioskodawczyni. To, że w podstawie prawnej orzeczenia Sąd Okręgowy powołał także i inne przepisy dla oceny zaistniałej sytuacji procesowej nie ma znaczenia, skoro w art. 540 § 2 k.p.k. nie wymaga się, by ów przepis, co do którego Trybunał Konstytucyjny orzekł jego niezgodność z konstytucją, był wyłączną podstawą wydanego orzeczenia, będącego przedmiotem wniosku o wznowienie postępowania.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak wyżej.

Orzeczenie o kosztach uzasadnia treść art.639 k.p.k.

as